

Kernwaarden erven in de gemeente Muiden

April 2013

Landschap Noord Holland

Nicky Schuurman, Filippien Koornneef, Ingwer Bos
April 2013
Postbus 222
1850 AE Heiloo

Opdrachtgever:

Gemeente Muiden
Provincie Noord-Holland

Cofinancier:

Provincie NH

Foto's:

Historische zwart-wit foto's:
Historisch Archief Muiden
Historische Kring Stad Muiden
mevrouw Duijn (Foto Noordpolderweg 2)
Familie Jong (Foto Googweg 10)
Kleurenfoto's: Ingwer Bos, Google Earth , Nicky Schuurman

Samenvatting

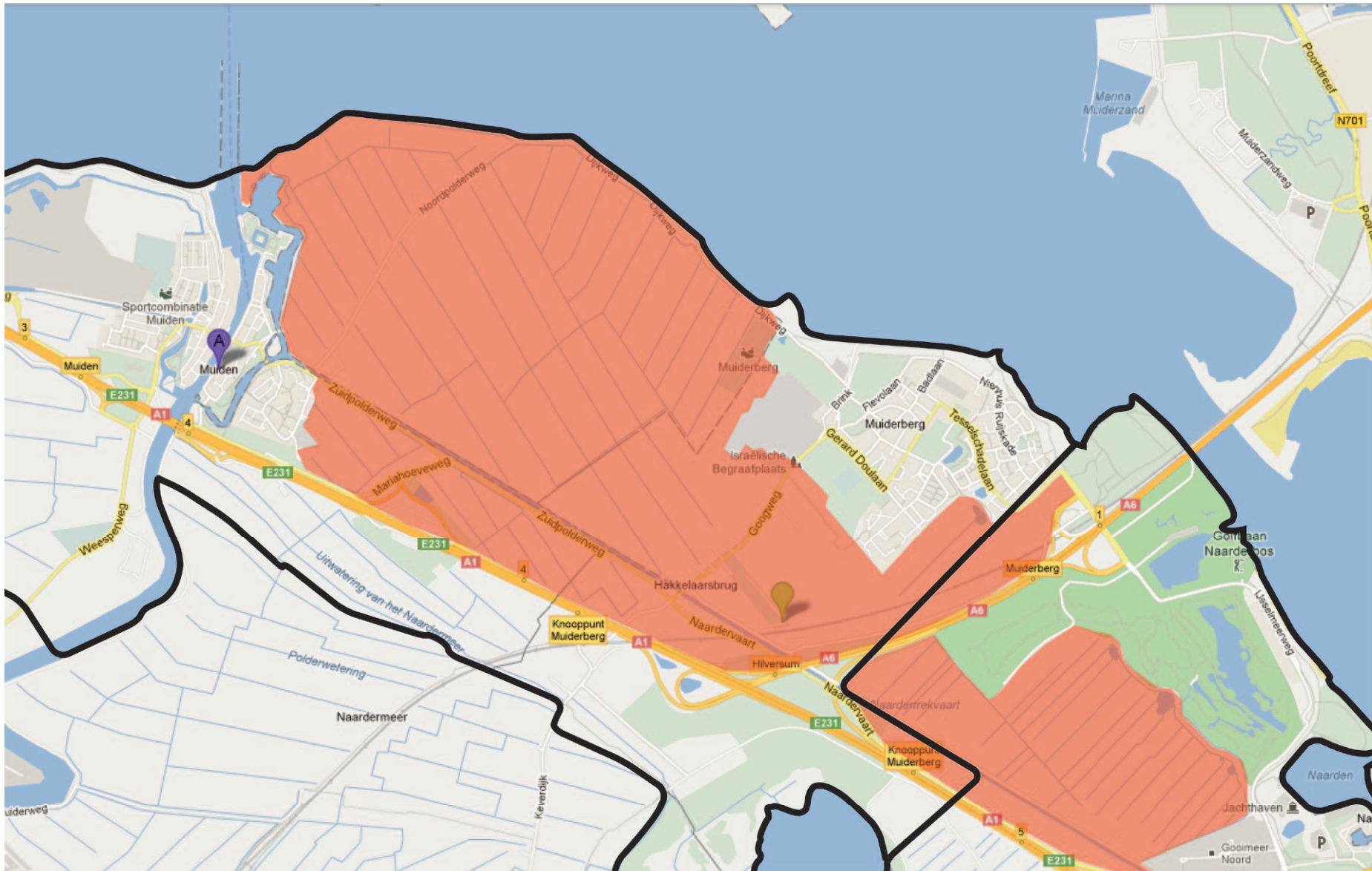
'Wat zijn de kernkwaliteiten van boerenerven in de gemeente Muiden en hoe kunnen deze behouden of versterkt worden?' Om die vraag te kunnen beantwoorden heeft de gemeente Muiden Landschap Noord Holland gevraagd een ervenstudie uit te voeren naar de kernwaarden van de erven in de gemeente Muiden.

De analyse in de gemeente Muiden heeft betrekking op de kernwaarden van boerenerven in de Noordpolder.

De volgende kernwaarden bepalen de identiteit van de erven in het onderzoeksgebied van gemeente Muiden:

1. Erfstructuur en relatie met de verkaveling
2. Erfbegrenzing met sloten en sloten op het erf
3. Plaatsing woning en bijgebouwen op het erf
4. Representatief voorerf en traditionele erfindeling
5. Doorzicht over het erfpad
6. De erfranden met beplanting
7. Streekeigen erfbeplanting

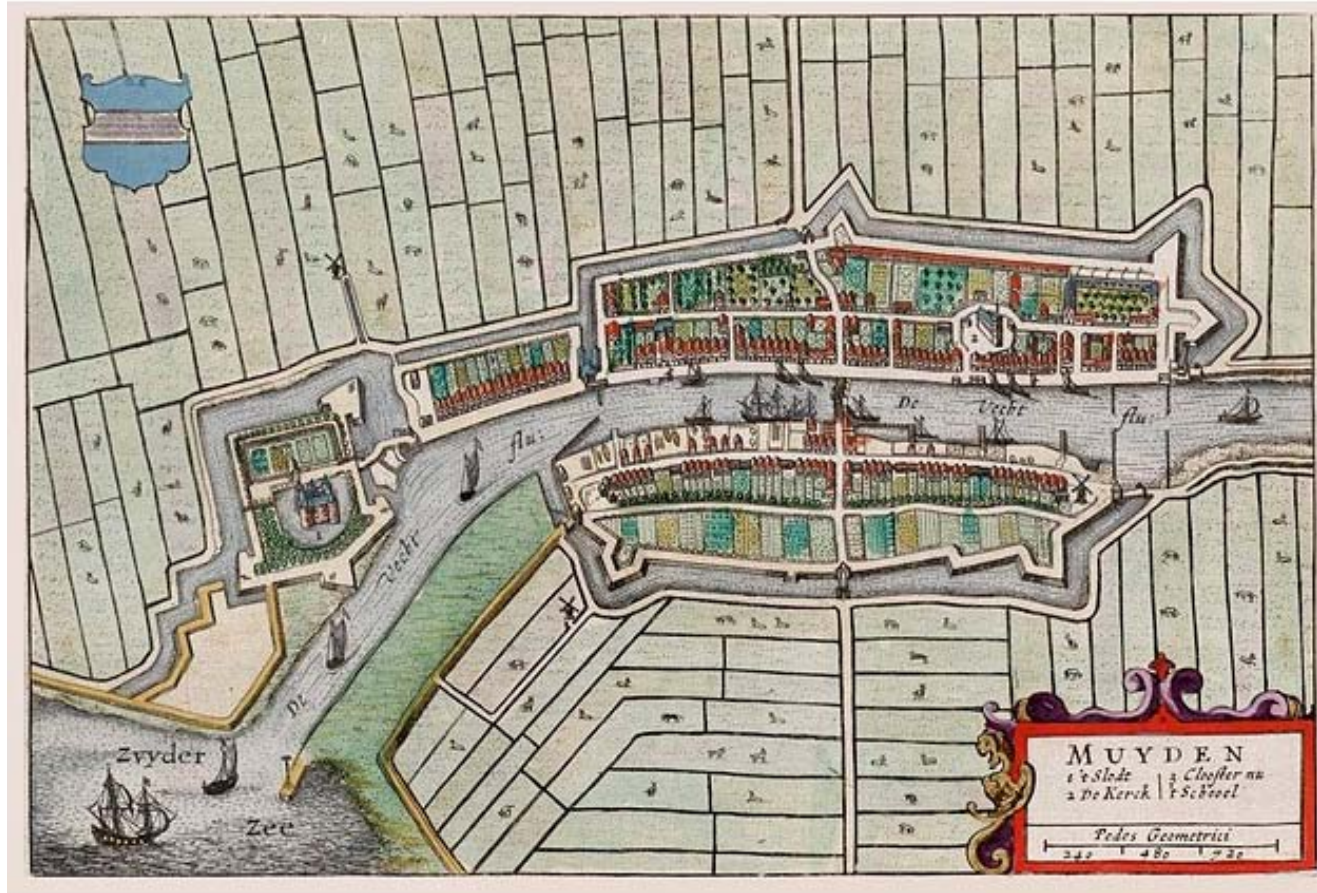
Op basis van deze kernwaarden doen wij aanbevelingen over hoe ontwikkelingen op erven in de gemeente Muiden landschappelijk kunnen worden ingepast. Denk daarbij aan ontwikkelingen zoals nieuwe agrarische schuren en stallen of inrichting van boeren-campings.

Het onderzoeksgebied van de ervenstudie: De gemeentegrenzen (zwart) en het buitengebied in de Noordpolder en langs de Naardertrekvaart (oranje).

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
1.1 Doel van de ervenstudie	7
1.2 Gebiedsbeschrijving	7
1.3 De opzet van het onderzoek	9
1.4. Weergave ruimtelijk kwaliteitskader	9
2. De beschrijving van de kernwaarden en aanbevelingen voor het beleid	11
2.1 Verkavelingspatroon, erfvorm en erfmaten	11
2.2 Erfbegrenzing met sloten en sloten op het erf	13
2.3 Plaatsing woning en bijgebouwen op erf	15
2.4 Representatief voorerf en traditionele erfindeling	17
2.5 Doorzicht over erf/ erfpad	19
2.6 De erfranden met beplanting	21
2.7 Streekeigen erfbeplanting	24
3. Conclusies en aanbevelingen	26
4. Definities en begrippen	27
Literatuur	28
Bijlagen	
1. Algemene methode ervenstudies	
2. Historische kaart met onderzochte erven	
3. Tabellen met opgenomen kenmerken erven	
4. Historische foto's	
5. Streekeigen beplanting	

Afbeelding 1. Kaart van Joan Blaeu, 1649

1. Inleiding

1.1. Doel van de ervenstudie

Dit onderzoek geeft antwoord op de volgende vraag van de gemeente Muiden: Wat zijn de kernkwaliteiten van boerenerven in de gemeente Muiden en hoe kunnen deze behouden of versterkt worden?

De gemeente Muiden heeft in haar nota Cultuurhistorie en Landschap 2012 de toekomstvisie voor het landelijk gebied van de gemeente Muiden vastgelegd. Zij geeft aan de volgende kwaliteiten van het landelijk gebied te willen behouden, beschermen en benutten:

- de kernkwaliteiten en bepalende elementen van het landelijk gebied en de specifieke polder (Noordpolder)
- het karakter van de bestaande bebouwing
- de van toepassing zijnde cultuurhistorische waarden.

De ontwikkelingen in de agrarische sector staan soms op gespannen voet met bovengenoemde intentie, zeker waar betreft schaalvergroting van de agrarische bedrijven en verandering van agrarische activiteit. De gemeente Muiden onderkent het belang van een rendabele agrarische sector voor het landelijk gebied. De agrarische bedrijven in het landelijk gebied hebben de gemeente laten weten in de komende tijd te willen groeien, naar bedrijven met een bouwvlak van 2 ha. en zelfs groter. Deze ontwikkelingen op en bij erven hebben grote invloed op het landschap.

Het buitengebied van Muiden heeft een grotendeels open tot zeer open karakter. In dergelijke landschappen vormen boerenerven beeldbepalende elementen. Kenmerken die de karakteristieke uitstraling van erven in een streek of landschapstype bepalen, noemen we 'kernwaarden'. De verschillen in erfstructuren per streek of regio, ontstaan uit verschillen in bodem, water, bebouwing, beplanting, schaal en menselijk gebruik, bepalen in grote mate het streekeigen karakter.

Om goed te kunnen bepalen hoe nieuwe gebouwen en bouwwerken op het erf kunnen worden gesitueerd zodat de kwaliteiten van het erf behouden blijven, is het van belang te weten wat de kwaliteiten van die erven zijn. Daarom is een ervenstudie uitgevoerd naar de kernwaarden van de erven in de gemeente Muiden. De vraag van de gemeente Muiden is om met name de erven in de Noordpolder in beeld te brengen ivm de ontwikkeling van het nieuwe bestemmingsplan.

De gevonden kernwaarden kan de gemeente integreren in haar beleid, bijvoorbeeld een bestemmingsplan. Dan worden bij ontwikkelingen op erven de cultuurhistorische, landschappelijke en natuurlijke waarden van het boerenerf en het landschap behouden.

In deze ervenstudie presenteren we de resultaten van de studie naar de kernwaarden van het boerenerf in de gemeente Muiden. Daarnaast doen we per kernwaarde aanbevelingen hoe deze beschermd kunnen worden.

1.2. Gebiedsbeschrijving

Het landschap in de gemeente Muiden kent een grote diversiteit. Deze diversiteit geldt zowel het natuurlijk gevormde landschap (denk bijvoorbeeld aan de stuwwal bij Muiderberg, of aan de gebieden rond de Vecht), als voor het cultuurhistorische landschap (bijvoorbeeld de IJmeerdiijk en het Muiderslot).

Natuurlijk landschap

Het natuurlijke landschap in de gemeente Muiden kan in hoofdlijnen verdeeld worden in twee groepen:

1. Stuwwallenlandschap
2. Veenrivierenlandschap

Het stuwwallenlandschap (de hoge gronden rond Muiderberg) kenmerkt zich door een relatief hoge ligging (enkele meters boven N.A.P.) en door een zandige ondergrond. De bodem is daardoor droog en doorgaans begroeid met bos.

Het veenrivierenlandschap in de gemeente Muiden is zeer divers wat ontstaanswijze betreft. Er zijn gebieden waar geen/nauwelijks veen aanwezig is in de ondergrond. Dit is met name het geval in het westelijk gedeelte van de Noordpolder Beoosten Muiden en een smalle strook langs de Vecht. Daarnaast zijn er gebieden waar veen een belangrijk onderdeel van de ondergrond vormt, meestal onder een kleilaag van 0,5 a 1,0 m. Het al dan niet voorkomen van veen is belangrijk voor de eigenschappen van de ondergrond en dus voor de wijze waarop de mens in het verleden gebruik heeft kunnen maken van het landschap.

Cultuurhistorie van het landschap

De verkaveling van het stuwwallenlandschap is blokvormig en onregelmatig. Perceelsgrenzen en -vormen werden niet opgelegd door de noodzaak voor afwatering, maar eerder door eigendomsverhoudingen en hanteerbare maten voor beweiding en grondbewerking. In het veenrivierenlandschap is dat anders, daar was controle over de

Afbeelding 2. Muiderslot gezien vanaf Noordpolderweg

waterhuishouding essentieel voor het gebruik van het land. Aangezien het een laaggelegen gebied was en daardoor erg nat, waren er een uitgebreid slotenstelsel nodig om voor voldoende afvoer te zorgen.

Het Muider slot is een bijzonder oud en bovenal markant landschappelijk element. Het heeft gedurende lange tijd de politieke en sociale machtsverhoudingen in het gebied bepaald en daarmee gedeeltelijk ook de ontwikkeling van de cultuurhistorische landschapsstructuren.

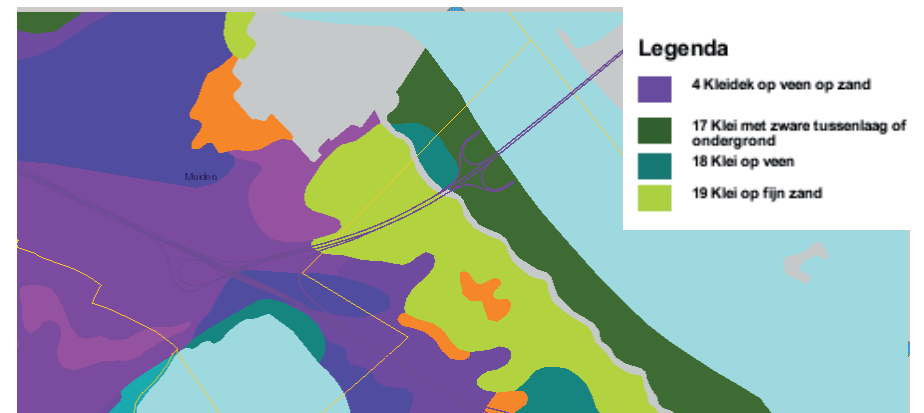
Voorbeelden van andere markante cultuurhistorische elementen zijn de dijk langs het huidige IJmeer waarvan de oudste sporen teruggaan tot de 12e eeuw (mogelijk zelfs tot de Romeinse tijd) en de Naardertrekvaart, gegraven in 1641 in slechts zes weken als onderdeel van de verbinding Naarden—Muiden—Amsterdam. Daarnaast maakte de gemeente Muiden ook deel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. De werking van de Kringenwet 1853 is duidelijk zichtbaar bij de aanwezige bebouwing binnen de verboden kringen ten oosten en zuiden van Muiden.

De Noordpolder bestaat uit een zeer open gebied met een langgerekte verkaveling. De polder is in de 17e en 18e eeuw verlaten vanwege de hoge dijklasten. Pas in de 20e eeuw is de polder uitgebreid in gebruik genomen. Het verkavelingspatroon is voor een groot deel nog oorspronkelijk.

1.3 De opzet van het onderzoek

Landschap Noord Holland heeft voor het onderzoek naar de kernwaarden van boerenerven in Muiden allereerst een bureauonderzoek uitgevoerd aangevuld met een veldbezoek. In de Noordpolder lagen rond 1900 slechts enkele erven, te weinig om een consistent beeld te krijgen. Daarom is het onderzoek verbreed naar erven in de omgeving die op dezelfde ondergrond liggen en een gelijke opbouw hebben als de erven in de Noordpolder. Buiten de Noordpolder hebben we het gebied rond de Naardertrekvaart onderzocht.

Voor de bureaustudie is gebruik gemaakt van topografische militaire kaarten uit 1849 (veldminuut) en 1912 (Bonneblad). Deze kaarten leveren betrouwbare gegevens op van de meest elementaire kenmerken van erven zoals de afmetingen, oriëntatie en positie op de kavel, geometrie en positionering van hoofd- en bijgebouwen. Daarnaast kan vaak ook afgelezen worden waar opgaande bomen en bosjes staan. Deze gegevens hebben we aangevuld met gegevens uit historisch fotomateriaal van de eerste helft van de twintigste eeuw. Hoewel deze soms een eeuw later zijn genomen dan de bestudeerde historische kaarten, blijken de erven nauwelijks veranderd in de tussenliggende tijd. De foto's vertellen veel over vroeger: Hoe was het erf ingedeeld? Waar stond de beplanting en waar

Figuur 1: Bodemkaart van gebied rond Muiden en Naarden, Bron: www.Bodemdata.nl

lagen de sloten? Welke soorten beplanting gebruikten de bewoners? De kenmerken die het meest voorkwamen op de erven stellen we vast als zogenaamde kernwaarden.

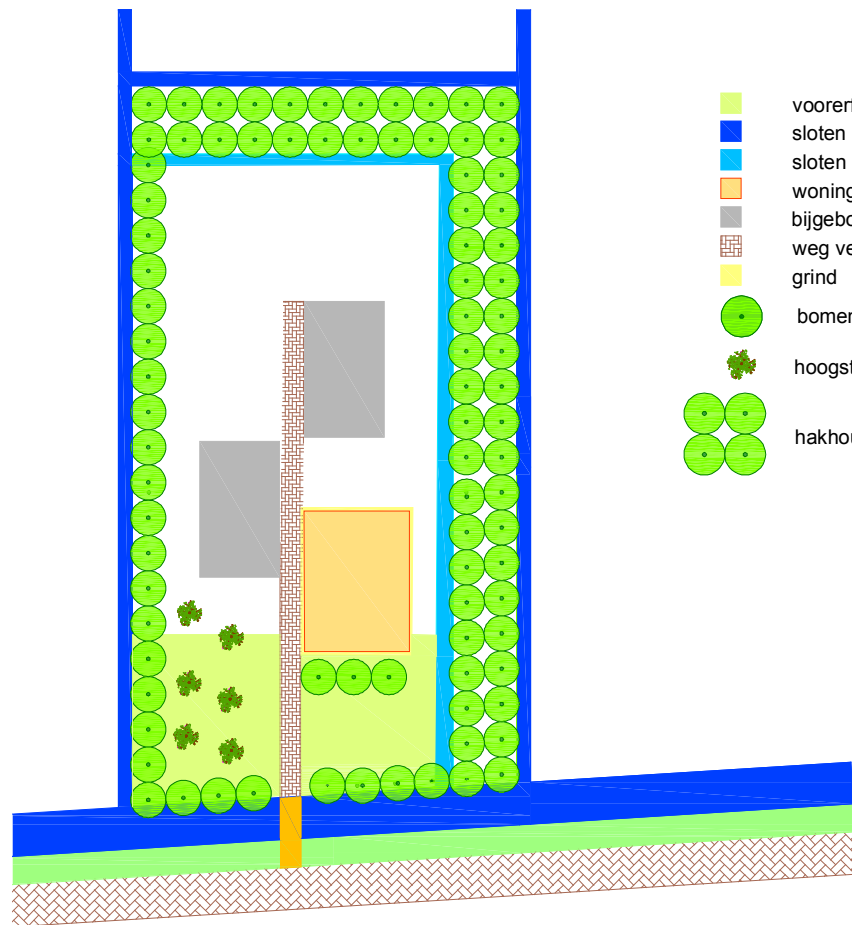
Tot slot hebben we een bezoek gebracht aan het gebied om de huidige situatie in de gemeente te bestuderen. De erven in de Noordpolder, langs de Googweg en de Naardertrekvaart zijn bekeken: we hebben geïnventariseerd op welke punten de historische situatie nog aanwezig is en welke wijzigingen zich ten opzichte van de historische situatie hebben voorgedaan.

1.4 Weergave ruimtelijk kwaliteitskader

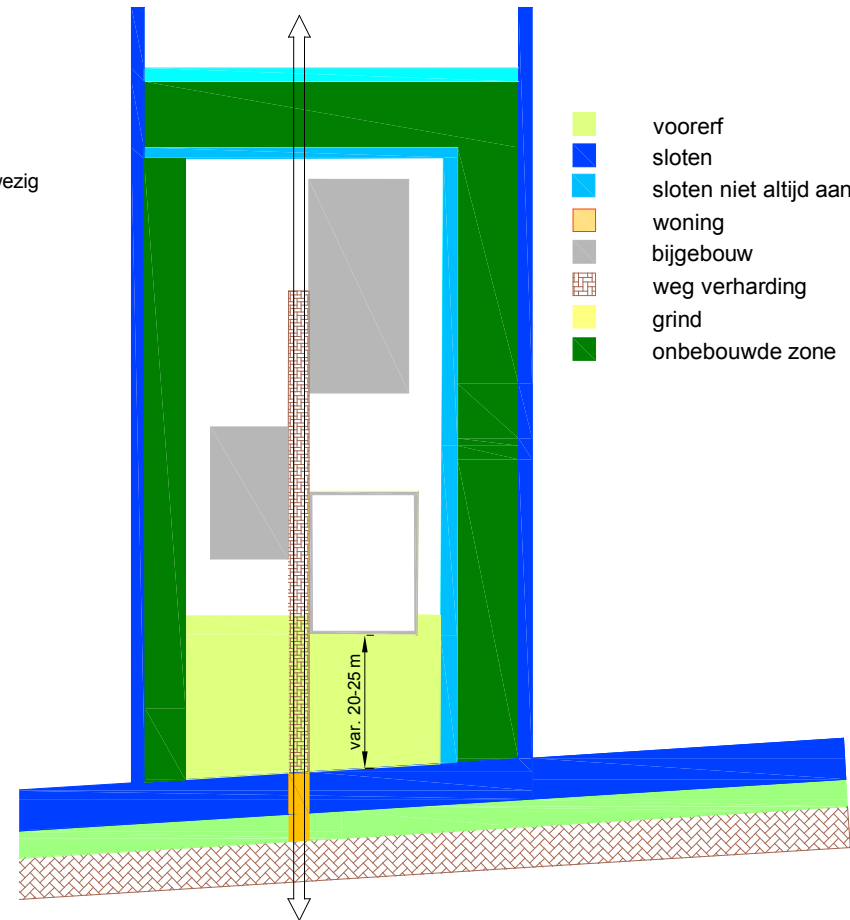
Per kernwaarde wordt een samenvatting van de beleidsaanbevelingen gegeven: het ruimtelijk kwaliteitskader. Dit zijn aanbevelingen over het behouden, versterken of terugbrengen van de kernwaarde. Deze aanbevelingen worden weergegeven op basis van randvoorwaarden, richtlijnen of stimulering.

Het ruimtelijk kwaliteitskader is als volgt genoteerd:

- randvoorwaarden: vereist / hard
- richtlijnen: gewenst / zacht
- ◆ inspiratie: stimuleren

- voorerf
- sloten
- sloten niet altijd aanwezig
- woning
- bijgebouw
- weg verharding
- grind
- bomenrij
- hoogstamfruitboom
- hakhoutbosje / singel

- voorerf
- sloten
- sloten niet altijd aanwezig
- woning
- bijgebouw
- weg verharding
- grind
- onbebouwde zone

Figuur 2. Authentiek erf Muiden rond 1900

Figuur 3. Kernwaarden Muider erf

2 De beschrijving van de kernwaarden en aanbevelingen voor beleid

Hieronder staan de kernwaarden van de erven in Muiden, die uit de ervenstudie naar voren zijn gekomen, beschreven. De gegevens waarop deze kernwaarden zijn gebaseerd vindt u terug in de bijlagen.

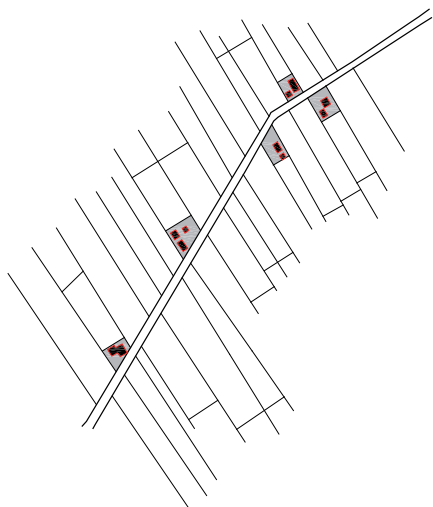
2.1 Verkavelingspatroon, erfvorm en erfmaten

Resultaten

De erven lagen in een lint aan de weg of langs de trekvaart. Uit het kaartonderzoek blijkt dat de erven langgerekt zijn. Ze hebben een gemiddelde grootte van 4.000 m². De lengte van het erf varieerde tussen de 70 en 150 meter, met een gemiddelde van ongeveer 100 meter (81%) en een breedte tussen de 30 en 70 meter, gemiddeld 50 meter (63%). De erven beslaan de gehele breedte van de kavel.

Beleidsaanbevelingen

De identiteit van de gemeente Muiden kan versterkt worden door de kernwaarden van de erven te beschermen en te herstellen indien dat mogelijk is. Deze zijn schematisch

Figuur 4. Verkaveling Noordpolder rond 1900, erven gerelateerd aan verkaveling

weergegeven in figuur 3 "Kernwaarden Muidens erf. Wij adviseren om bij het situeren van bestemmingsvlakken/ bouwpercelen rekening te houden met de kernwaarden van het erf. Het Muidens erf is lang en smal. Daarnaast is het van belang dat het bestemmingsvlak/ bouwperceel binnen de erfgransloten ligt, zodat alle bebouwing ook binnen de grenzen van het erf gebouwd wordt.

Daarnaast raden wij aan bijgebouwen en bouwwerken alleen toe te staan op het (agrarisch) bouwperceel of het bestemmingsvlak. Het erf is een duidelijk afgebakend geheel waarbinnen alle bouwactiviteiten plaatsvinden. Buiten het erf is open landschap. Om deze reden is het belangrijk dat er geen bouwwerken buiten het erf worden toegestaan

Om de kernwaarden van het erf goed te kunnen beschermen kan de gemeente Muiden binnen het beleid de vorm en structuur van het de verschillende erftypen omschrijven. Het erf bestaat uit de grond met de gebouwen en beplanting binnen de erfgransloten (tussen de wegsloot, de zijsloten en de achter-erfsloot). Buiten het erf is open weiland. In de Wabo komt de term 'erf' ook voor en daar wordt dan het deel van het erf bedoeld dat begint op 1 m achter de voorgevelgrens. Belangrijk is dat er door het verschil in terminologie geen verwarring ontstaat.

Wij adviseren tot slot om bij schaalvergroting rekening te houden met de kernwaarden van het Muidens erf. Wij raden gemeente Muiden aan dit nader te laten uitwerken.

Conclusie en ruimtelijk kwaliteitskader

Het is van belang het volgende te **behouden** in de gemeente Muiden:

- Het nog gave verkavelingspatroon met de kavelsloten.
- De karakteristieke vorm en structuur van het Muidens erf; de kernwaarden van het Muidens erf (zie volgende paragrafen). Belangrijk is dat op alle bestemmingsvlakken in het landelijk gebied rekening wordt gehouden met de kernwaarden van het Muidens erf, zoals op de agrarische bestemming(en).

Van belang te **versterken of terug te brengen** in de gemeente Muiden:

- Bij schaalvergroting van erven de kernwaarden van het Muidens erf.
- De verkavelingsloten die gedempt zijn.
- Kernwaarden van het erf die deels of geheel verdwenen zijn

Figuur 5. Kernwaarden erfbe grenzing met sloten

Afbeelding 3. Links: Erf aan de Googweg kaart 1849, Moestuin (oranje) is omringd door sloten. Rechts: Erf langs de Naarder trekvaart. Bosje (grijs) en boomgaard zijn omringd door sloten. Bron: www.watwaswaar.nl

Afbeelding 4. Erf aan Noordpolderweg. Zijsloot is ook kavelsloot. Foto: N. Schuurman

2.2 Erfbegrenzing met sloten en sloten op het erf

Resultaten

We zien op de historische kaarten dat de erven in de meeste gevallen (63%) aan alle zijden worden begrensd door sloten. In enkele gevallen ontbreekt de achtersloot. De zijsloten zijn kavelsloten. Verschillende erfdelen op het erf, zoals moestuin of hakhoutsingel, worden in veel gevallen ook begrensd door sloten. Deze sloten hebben geen vaste plek op het erf, maar zijn afhankelijk van de maat en de plaats van het af te scheiden erfdeel. In de principetekeningen hieronder is te zien op welke manieren deze sloten op het erf kunnen voorkomen.

Figuur 6. Principeschetsen van sloten op het erf die de erfdelen van elkaar scheiden.

Tegenwoordig zijn de meeste van de achtersloten verdwenen, evenals de sloten die op het erf lagen. Op de Google luchtfoto van de Noordpolderweg hiernaast zien we dat de oorspronkelijke achtersloot deels is gedempt. Ook één van de kavelsloten is deels gedempt.

Beleidsaanbevelingen

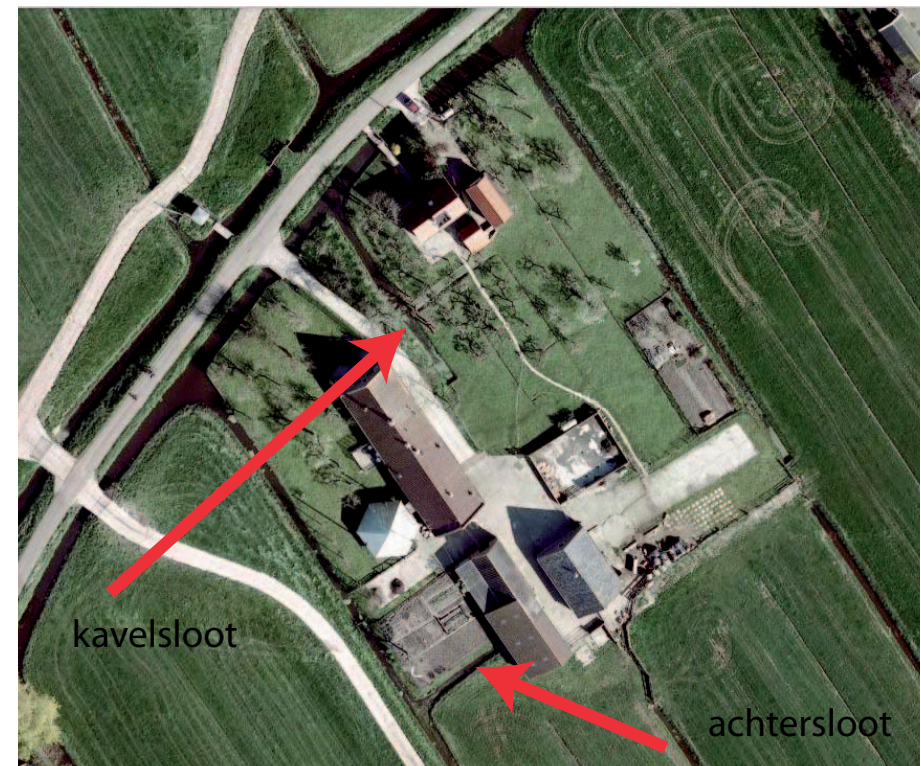
De sloten die de erfbegrenzing (erfgrenssloten) bepalen zijn zeer beeldbepalend. Daarnaast zorgen de sloten voor een duidelijke begrenzing van het erf. De aanwezigheid van erfbegrenzende sloten zorgt ervoor dat opslag van ruwvoer, machines en bebouwing binnen de erfgrenzen blijft wat verrommeling van het landschap voorkomt. Belangrijk is dus dat erfgrenssloten behouden blijven of worden teruggebracht.

De sloten op het erf (erfsloten) geven een extra dimensie aan het Muiden's erf doordat ze het erf indelen in verschillende ruimtes met een functie. Bijvoorbeeld de moestuin of een bosje. Deze erfsloten zijn tegenwoordig allen verdwenen. Door te stimuleren dat erfsloten, bijvoorbeeld rond bosjes op het erf, worden teruggebracht, kan de gemeente de identiteit van de erven direct vergroten.

Conclusie en ruimtelijk kwaliteitskader

Het is van belang te behouden in de gemeente Muiden:

- De sloten rond het erf die de grenzen van het erf bepalen. Een erf-grenssloot kan bij erfvergroting worden gedempt indien de erf-sloot geen verkavelingsloot is (bijvoorbeeld de achtersloot). Stimuleer dat op de nieuwe erf-grens een erf-sloot wordt teruggebracht.
- Sloten op het erf, indien aanwezig

Afbeelding 5. Erf aan de Noordpolderweg. Achtersloot en kavelsloot tussen erven zijn (deels) gedempt.

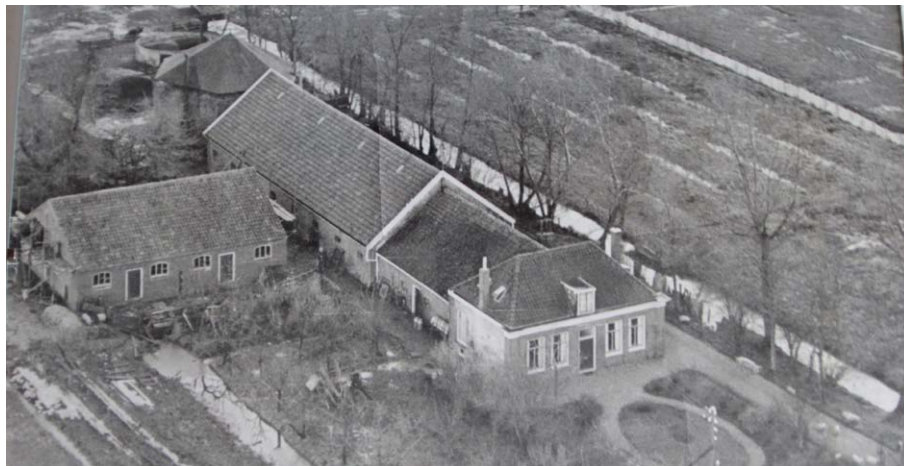
Bron: Google Earth

Afbeelding 6. Karakteristieke kringenwetboerderij langs de Noordpolderweg. Foto: I. Bos

Afbeelding 7. Kaart 1912: Erven langs de Naardertrekvaart / stoomtram; De gebouwen liggen parallel aan de zijdelingse perceelsgrenzen

Afbeelding 8. Boerderij aan de Googweg 11, bijgebouwen zijn net als het hoofdgebouw gebouwd in baksteen. Foto: Familie de Jong

Afbeelding 9. Boerderij aan de Noordpolderweg, kringenwetboerderij. Het bijgebouw past qua bouwstijl en kleurgebruik bij het hoofdgebouw. Foto: N. Schuurman

Van belang te **versterken of terug te brengen** in de gemeente Muiden:

- De erfgrenssloten rond het nieuwe erfdeel bij erfvergroting (bij voorbeeld bij een wijzigingsbevoegdheid).
- De basisstructuur met sloten bij een nieuwe bouwkaavel.
- ◆ De erfgrenssloten van bestaande erven. Stimuleer het terugbrengen van de erfgrenssloten rond het erf door bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van subsidie.
- ◆ De sloten op het erf. Stimuleer het terugbrengen van de sloten op het erf, rond een hoogstamfruitboomgaard of bosje door bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van subsidie.

2.3 Plaatsing woning en bijgebouwen op erf

Resultaten

Rond Muiden treffen we geen stolpboerderijen aan zoals elders in Noord-Holland, maar boerderijen van een langgerekt type. Langs de Noordpolderweg vinden we nog Kringenwetboerderijen. Dit zijn boerderijen met een stenen fundament van 30 cm hoog en voor

Afbeelding 10. Erf langs de Noordpolderweg; Gebouwen worden tegenwoordig helaas ook haaks op de kaveldriehoek gebouwd. Bron: Google Earth

het overige deel gebouwd in hout, zodat ze in tijden van oorlog snel konden worden afgebroken. Dit soort gebouwen komt alleen voor in het gebied rond de verdedigingslijnen zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. Deze langgerekte boerderijen zijn karakteristiek voor de gemeente Muiden.

De woningen liggen op 5 m tot meer dan 30 m van de weg, met een gemiddelde afstand van 20 m. De lengterichting van gebouwen is evenwijdig aan de verkaveling (zijdellingse perceelsgrenzen) (96%). Slechts in een enkel geval wordt een gebouw haaks op de zijdellingse perceelsgrenzen gebouwd. Ook nieuwe gebouwen zijn meestal parallel aan de verkaveling georiënteerd.

De bijgebouwen liggen achter, schuin achter en soms naast de hoofdwoning. De bijgebouwen liggen in ieder geval wel ruim achter de voorgevelgrens van de hoofdwoning. De bouwstijl en het materiaalgebruik van de bijgebouwen passen bij de bouwstijl van de boerderij. Bij de kringenwetboerderijen van hout treffen we ook bijgebouwen aan in hout.

De overige boerderijen zijn van bruine of rode baksteen en soms ook gestuct. De daken hebben in alle gevallen meestal keramische pannen. Het houtwerk is meestal donkergroen. Kleine details hebben contrasterende lichte kleuren. De bijgebouwen bij deze boerderijen zijn ook in baksteen opgetrokken.

Afbeelding 11. Erf langs de Noordpolderweg; Het voorerf is onbebouwd en eenvoudig ingericht. Foto: I. Bos

Figuur 7: kernwaarde traditionele erfindeling en erfzoning

Afbeelding 12. Erf langs Naarder trekvaart; het voorerf is onbebouwd en eenvoudig ingericht met wat sierbeplanting en een enkele solitaire boom. Dit is het karakteristieke beeld van het erf in de gemeente Muiden: Bron: Google Maps

Afbeelding 13. Erf langs de Googweg, bomen en coniferenhaag onttrekken de hoofd woning aan het zicht. De schuur is nu de blikvanger geworden. In plaats van de boerderij, wat de hiërarchie van de bebouwing verstoort. Bron: Google Maps

Beleidsaanbevelingen

Vroeger voldeed de boerderij met enkele kleine bijgebouwen voor de agrarische bedrijfsvoering. Tegenwoordig zijn voor een goede bedrijfsvoering vaak grote bedrijfsgebouwen nodig. Deze grote schuren/stallen worden soms dwars op de hoofdrichting gebouwd. Dit verstoort het karakteristieke beeld van het erf.

Voor behoud van het historische beeld van het erf ten aanzien van de positie van nieuwe woningen ten opzichte van weg en zijsloten adviseren wij om te regelen dat de nokrichting van de gebouwen parallel loopt aan de zijdelingse perceelsgrenzen. Daarnaast adviseren wij om bij verlening van de bouwvergunning in de afstand woning-weg aan te sluiten bij de bestaande woningen in de buurt zodat voorkomen wordt dat woningen te ver naar achteren of te dichtbij de weg op het kavel worden gebouwd.

Tot slot bevelen wij aan om te stimuleren dat streekeigen bijgebouwen en grote schuren worden gebouwd die passen bij de bouwstijl en het kleurgebruik van de hoofdwoning.

Conclusie en ruimtelijk kwaliteitskader

Het is van belang te **behouden, te versterken of terug te brengen** in de gemeente Muiden:

- Dat nieuwe gebouwen evenwijdig aan het verkavelingspatroon (zijdelingse kavelgrenzen) worden gebouwd.
- Dat nieuwe bijgebouwen en bedrijfsgebouwen achter of schuin achter het hoofdgebouw worden gebouwd.
- Dat de afstand van de woning tot voorerfgrens aansluit bij de gemiddelde afstand in de straat.
- ◆ Stimuleer de bouw van streekeigen stallen en bijgebouwen, passend bij de bouwstijl en het kleurgebruik van de hoofdwoning
 - kringenwetboerderij: bijgebouwen van hout met keramische pannen, kleur houtwerk meestal donkergroen met in de kleine details lichte contrasterende kleuren.
 - bakstenen boerderijvorm: bijgebouwen van bruine of rode baksteen met keramische pannen of gestuct. Kleur houtwerk meestal donkergroen met in de kleine details lichte contrasterende kleuren.

2.4 Representatief voorerf en traditionele erfindeling

Resultaten

Het voorerf, dat voor de woning en deels naast de woning ligt, is onbebouwd. Dit

bepaalt het karakteristieke (groene) vooraanzicht van het erf. De woning of boerderij met de erfbeplanting is de blikvanger.

Van oudsher bestaat er een traditionele erfindeling. De woning staat voor op het erf met daaromheen het voorerf. Dit gebied is het domein van de boerin, het semi-openbare gedeelte wat netjes gehouden wordt, met een gemaaid grasveld en sierbeplanting. Soms heeft het ook een nutsfunctie had met bijvoorbeeld een moestuin, bleekveld of fruitboomgaardje. Het achtererf is het bedrijfs-gedeelte, het domein van de boer. Daar is het erf vooral functioneel. Daar staan de bedrijfsgebouwen.

Beleidsaanbevelingen

Wij adviseren het representatieve aanzicht van het voorerf te beschermen door te voorkomen dat er op kan worden gebouwd (buiten vergunningvrij bouwen). Dit kan worden gedaan door op de bestemmingsplankaarten het voorerf een aparte (tuin)bestemming te geven.

Wanneer grote nieuwe bedrijfsgebouwen (stallen) aan een erf worden toegevoegd, springen deze minder in het oog als deze verder naar achteren op het erf staan. Deze gebouwen zijn namelijk over het algemeen groter dan de woning of de stolp. Als deze dicht bij de woning staan vervaagt de hiërarchie tussen woning en bijgebouwen. Voor het karakteristieke beeld van het erf is het belangrijk dat de woning of stolp de blikvanger blijft. Voor inpassing van grote schuren en stallen kan met een erfzonering gewerkt worden. Een zone voor kleine bij- of bedrijfsgebouwen vanaf 3 meter achter de voorgevellijn tot minimaal 10 meter achter de achtergevellijn. Achter deze tussenzone kan een zone voor grootschalige bedrijfsgebouwen worden toegevoegd (zie ook figuur 7).

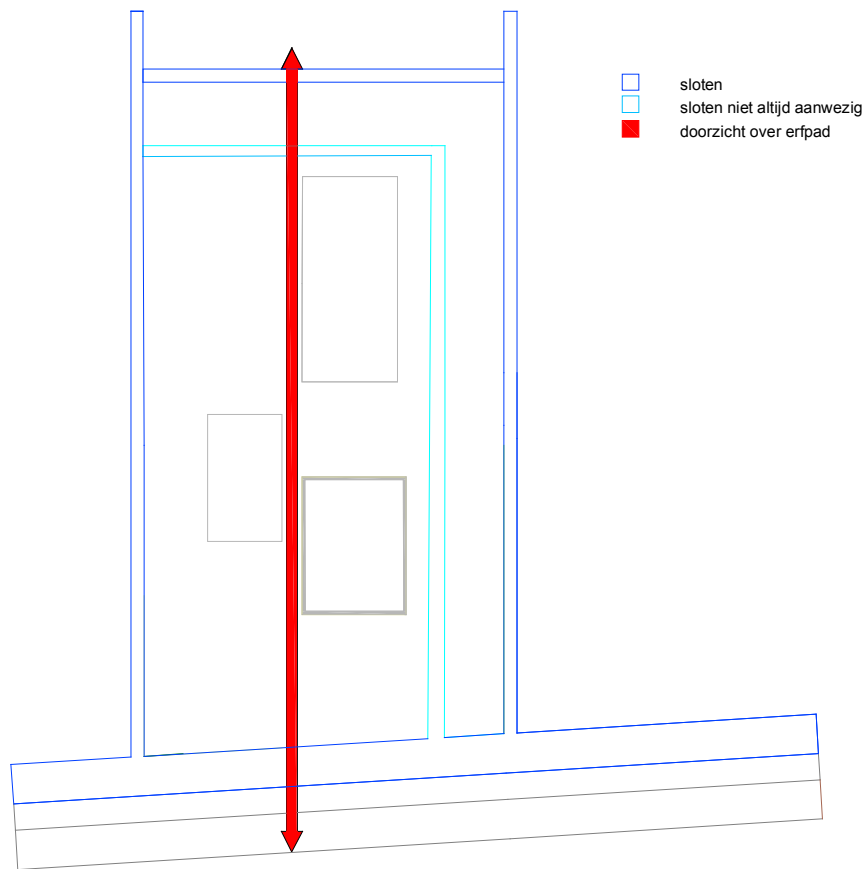
Conclusie en ruimtelijk kwaliteitskader

Het is van belang te **behouden** in de gemeente Muiden:

- Het representatieve voorerf dat buiten de woning vrij is van bebouwing vanaf de voorerfgrens tot 3 m achter de voorgevelgrens van het hoofdgebouw. Belangrijk is dat geen nieuwe bouwwerken (of werken) op het voorerf gebouwd kunnen worden.

Van belang te **versterken of terug te brengen** in de gemeente Muiden:

- Representatief voorerf met streekeigen beplanting (lijst verkrijgbaar bij LNH).
- Traditionele erfindeling, hiërarchie van de gebouwen op het erf. Om ervoor te zorgen dat nieuwe grootschalige bedrijfsgebouwen verant-

Figuur 8. Kernwaarde doorzicht over erfpad

Afbeelding 14. Erf langs Naarder trekvaart (1849); Langs rechterzij-erfgrens en langs de achtergrens is een bosje aangeplant. Op de historische kaart zijn bosjes grijs gekleurd.

Afbeelding 15. Erf langs Naarder trekvaart (1849); Langs deel van de zij-erfgrenzen en langs de achtergrens is een bosje aangeplant (grijs gekleurd).

woord op het erf ingepast worden, kan erfzonering worden toegepast. Dit kan als volgt worden gedaan:

- De zone voor kleine bij- en bedrijfsgebouwen instellen vanaf tenminste 3 m achter de voorgevellijn hoofdgebouw tot minimaal 10 m achter de achtergevellijn
- De zone grote bedrijfsgebouwen achter op het erf, achter de zone voor kleine bijgebouwen. Indien er onvoldoende ruimte is tot de achtererfgrenssloot dan kan de achtererfgrenssloot worden gedempt en een nieuwe achtererfgrenssloot worden gegraven. Het nieuwe erfdeel kan op basis van de kernwaarden van het Muiden's erf worden ingericht.

2.5 Doorzicht over erf / erfpad

Resultaten

Op de historische kaart van 1849 is te zien dat tussen de bijgebouwen die naast het hoofdgebouw liggen en het hoofdgebouw zelf een zekere ruimte is. Zijn er geen bosjes of houtsingels langs de achtererfgrens dan kan er een doorzicht vanaf de weg over het erfpad naar het achterland zijn (50%). Dit komt niet bij alle erven voor. Op de historische kaart is namelijk te zien dat op erven langs de zij- en achtererfgrenzen bosjes of singels aanwezig zijn (zie ook figuur 10). Er is dan mogelijk geen doorzicht naar het achterland. Het erfpad kan echter recht door het bosje naar het achterland hebben gelopen (17%). Dit is echter, door de weinige historische foto's echter niet na te gaan. Op de erven waar doorzicht over het erfpad aanwezig is, liggen de bosjes op een andere plek op het erf.

Tegenwoordig zien we dat het doorzicht naar het achterland over het erfpad aanwezig is. Het kan zijn dat dit doorzicht er van oudsher geweest is. Het kan ook zijn dat er nu wel doorzicht is en van oudsher niet, omdat de bosjes bijna allemaal zijn verdwenen. Omdat het doorzicht in 50% van de gevallen aanwezig is, en er daar waar een bosje op de achtererfgrens staat, mogelijk ook een doorzicht geweest kan zijn over een pad door het bosje, is het doorzicht over het erfpad als kernwaarde aangewezen.

Beleidsaanbevelingen

Wij adviseren om te stimuleren dat een doorzichtlijn over het erfpad behouden (of teruggebracht) wordt van minimaal 2 m breed. Het weiland achter het erf moet zichtbaar zijn, er mogen geen schuttingen of (dichte) beplantingen over de breedte van de kavel geplaatst zijn/worden.

Afbeelding 16. Erf aan de Googweg. Het doorzicht naar het achterland is hier aanwezig. Foto: N. Schuurman

Afbeelding 17. Erf aan de Noordpolderweg. Het doorzicht naar het achterland is hier geblokkeerd door een schuur.

Afbeelding 18. Erf langs de Googweg, 1958. Bomen staan dicht voor de voorgevel. Foto: RCE

Afbeelding 19. Erf in de Noordpolder, langs een deel van de zij-erfrand bevindt zich een singel van knotwilgen. Foto: N. Schuurman

Afbeelding 20. Erf langs de Noordpolderweg met fruitboomgaard naast de woning. Foto: I. Bos

Afbeelding 21. Boerderij de Slothoeve langs de Noordpolderweg tijdens de inundatie van 1945. Langs de achtererfgrens staat een hek en er zijn bomen aangeplant. Foto: Historisch Archief Muiden

Conclusie en ruimtelijk kwaliteitskader

Het is van belang te **behouden, versterken of terug te brengen** in de gemeente Muiden:

- Het erfpad met doorzicht recht over het erf naar het achterliggende landschap. Belangrijk is dat er ook geen schuttingen of (dichte) beplantingen over de breedte van het erfpad geplaatst worden die het doorzicht belemmeren.
- ◆ Stimuleer het terugbrengen van het doorzicht over het erfpad door voorlichting of subsidie.

2.6 De erfranden met beplanting

Resultaten

Erven in de gemeente Muiden hebben beplanting op de erfranden. In 79% van de gevallen is er in ieder geval beplanting op minimaal één erfrand (1 erfrand: 17%, 2 erfranden: 8%; 3 erfranden: 21% en 4 erfranden: 33%). Deze beplanting kan bestaan uit een bomenrij of uit een bosje. In 63% van de gevallen bestaat de beplanting uit minimaal 1 bomenrij (1 bomenrij 8%; 2 bomenrijen: 8%, 3 bomenrijen 17% en 4 bomenrijen 29%). De voorzijde van het erf is in de helft van de gevallen open. Een bomenrij is aan de onderzijde vrij open, men kijkt onder de kruinen en tussen de stammen door in tegenstelling tot boschages of windsingels die het zicht vanaf en naar het erf belemmeren. Zoals al vermeld in de vorige paragraaf kunnen deze bosjes op diverse plekken op het erf voorkomen. Vaak staan ze op een van de erfranden. Op enkele historische foto's is te zien dat er ook een bomenrij dicht op de boerderij langs de zuid- en westzijde staat. Erven zonder achtersloot hadden op de achtererfrand een hekwerk staan.

Tegenwoordig worden nieuwe stallen of schuren tot vlak langs de erfgrans (sloot) gebouwd waardoor er geen ruimte is voor de karakteristieke beplanting die zorgt voor de landschappelijke inpassing. De bosjes en singels zijn bijna helemaal verdwenen.

Beleidsaanbevelingen

De groene erfranden met bomenrijen en singels vormen een kernwaarde van het Muidens Erf. Belangrijk voor behoud van de karakteristieke uitstraling van het Muidens erf is daarom dat nieuwe bebouwing niet te dicht op de erfgrans(sloot) gebouwd wordt en dat er ruimte op de randen van het erf beschikbaar is en blijft voor de karakteristieke streekeigen beplanting.

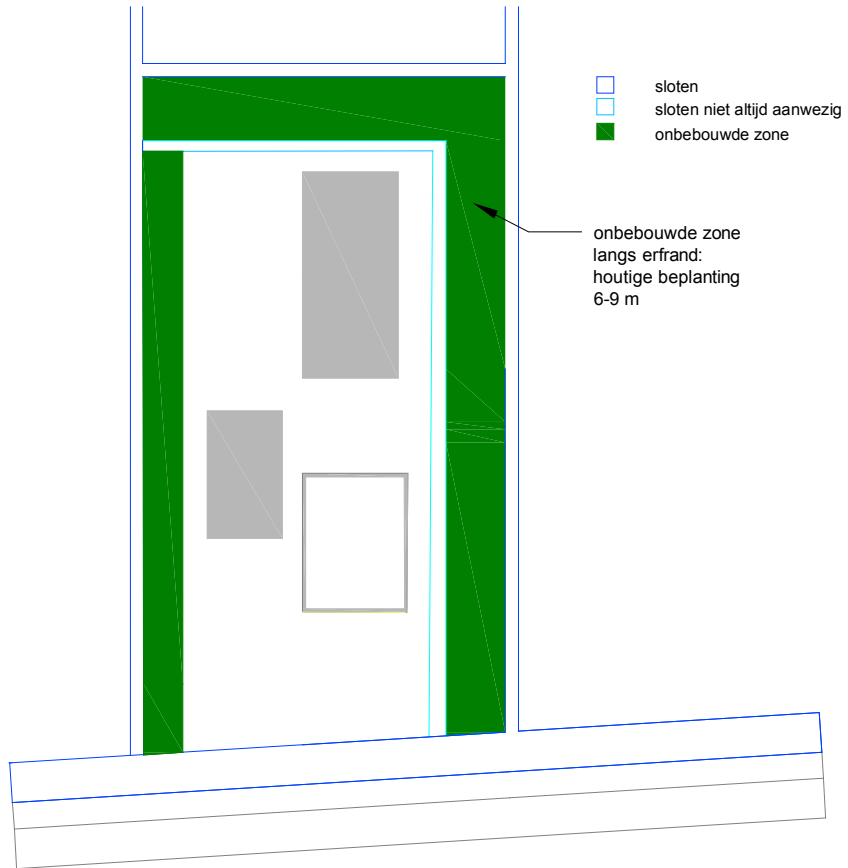
LNH komt regelmatig op erven en wordt gevraagd om advies over inpassing van een

Afbeelding 22. Erf langs de Noordpolderweg (1945). We zien bomen langs de erfranden, en bomen dicht langs de voorgevel. Foto: Historisch Archief Muiden

Afbeelding 23. Erf Noordpolderweg 2 (1920) Het voorerf is onbebouwd en eenvoudig ingericht met gras tot aan de waterkant. Langs de erfranden staan bomen. Foto: mevrouw Duin

Figuur 9. Kernwaarde onbebouwde zone langs erfranden

nieuwe gebouw met beplanting. Doordat het gebouw vaak zeer dicht op de erfgrens-sloot is gebouwd, is er onvoldoende ruimte beschikbaar voor de inpassing met karakteristieke beplanting. Om te voorkomen dat een kernwaarde van het Muidens erf verloren gaat bij nieuwbouw kan de gemeente Muiden een zone hanteren, waar niet gebouwd mag worden.

Om de ruimte voor karakteristieke randbeplanting te borgen kan gemeente Muiden, afhankelijk van de erf grootte, een minimale afstand van de bebouwing (ook werken) tot de erfgrans instellen (zie figuur 9). De breedte van deze onbebouwde zone is afhankelijk van de breedte van het erfperceel en eventueel van de kwaliteit van de bebouwing. Hoe breder het erf, hoe breder de onbebouwde zone.

Voor een karakteristieke bomenrij van de 1e orde is minimaal 8 m nodig; 1 m van insteek sloot voor onderhoudspad (handmatig), 5 m voor de bomen en 2 m voor afstand tot de bebouwing. Afhankelijk van de breedte van het erf wordt een bomenrij van het kleine type bomen (2e orde: zwarte els, zoete kers, berk, pruim- of perenboom) dan wel van het grote type bomen (1e orde: es, wilg, eik, iep, esdoorn of beuk) voor de onbebouwde zone als richtlijn gesteld. De onbebouwde zone is groen van karakter, met gras of beplanting en onbebouwd, onverhard en zonder hekwerk.

Op erven met weinig beplanting of open beplanting (bomenrijen), valt een gebouw erg op in het landschap. Als het gebouw niet past in het landschap of zelfs afsteekt, dan verstoort dit de uitstraling van het erf en het karakter van gemeente Muiden. Om deze reden is het ontwerp van de gebouwen op erven zeer belangrijk. Aanbevolen wordt dat aandacht wordt besteed aan de uitstraling van nieuwbouw. Bouw van een gebouw met een streekeigen (of in het landschap passend) ontwerp kan gestimuleerd worden doordat dit bijvoorbeeld voordelen oplevert bij vergunningaanvraag zoals smallere onbebouwde zones op de erfanden. Als de bebouwing past in het landschap, dan zorgt de karakteristieke doorzichtige beplanting voor een evenwichtig geheel. (zie ook paragraaf 3.3.).

Wanneer standaard systeembouw schuren of stallen worden gebouwd dan is een enkele bomenrij niet voldoende om de massa aan opvallende bebouwing op een verantwoorde

Afbeelding 24. rechtsboven:

Erf aan de Noordpolderweg. Langs de erfand staan bomen tot aan de grote schuur. Langs de moderne schuur zijn geen bomen aangeplant. Deze valt hierdoor erg op. Bron: Google Maps

Afbeelding 25. rechtsonder:

De grote schuur is gebouwd tot op de oorspronkelijke erfand. De oorspronkelijke kavelsloot is gedeeltelijk gedempt. Het erf is uitgebreid over de kavelsloten; langs de nieuwe erfgrans zijn geen bomen aangebracht. Het karakteristieke beeld van het Muidens erf dat de breedte van een hele kavel beslaat, met sloten rondom en bomen op de erfanden gaat hierdoor verloren. Bron: Google Earth

manier in te passen in het landschap. Aanbeveling is dat dan gebruik gemaakt wordt van essenhakhoutbos of een dubbele bomenrij. Ook zou gebruik gemaakt kunnen worden van een bomenrij met daaronder streekeigen struweelbeplanting (windsingel). Een hakhoutbosje of singel is een typisch historisch element van het Muidens erf en bieden een goede mogelijkheid om nieuwe gebouwen in te passen. Deze beplanting heeft naast een landschappelijke waarde, ook een ecologische waarde. Kanttekening is dat een dubbele bomenrij of een windsingel veel ruimte nodig heeft en dus alleen mogelijk is op de ruimere erven. Voor de smalle erven raden wij dus aan hoge eisen te stellen aan de uitstraling van de bebouwing.

Het bosje of de windsingel wordt alleen langs de nieuwe, niet passende, bebouwing gepland en sluit aan op de representatieve beplanting van het voorerf. Voor een dubbele bomenrij of een windsingel is een grotere onbebouwde zone nodig. De ruimte van de perceelsgrens tot de bebouwing die voor een dergelijke beplanting nodig is, is minimaal 10 m. De beplanting zelf is dan 6-8 m breed.

Conclusie en ruimtelijk kwaliteitskader

Het is van belang te **behouden** in de gemeente Muiden:

- Bestaande karakteristieke beplanting op de erfranden, waaronder de 'bomenrijen en de bosjes'.

Van belang te **versterken of terug te brengen** in de gemeente Muiden:

- Beplanting zoals een bomenrij op de erfranden. Dit kan de gemeente Muiden stimuleren door een onbebouwde zone op de zijranden vanaf de perceelsgrens in te stellen. De breedte van de zone is afhankelijk van de breedte van het erf. Bij standaard systeembouw of niet passende bebouwing:
 - o Erfbreedte 45 – 60 m: onbebouwde zone van 8 – 10 m (bomenrij of bomenrij met 1 rij struiken of essenhakhout) op zijdelingse en achterste perceelsranden vanaf insteek sloot.
 - o Erfbreedte 60 – 90m: onbebouwde zone van 10 - 12 m (essenhakhout of dubbele bomenrij) op zijdelingse en achterste perceelsranden vanaf insteek sloot.
 - o Erfbreedte > 90 m: Onbebouwde zone van 12 - 14 m (essenhakhout of windsingel) op zijdelingse en achterste perceelsranden vanaf insteek sloot.

- Groene afbakening langs zij- en achtererfgrenzen met karakteristieke bomenrij.
- Stallen of schuren met streekeigen ontwerp stimuleren.

2.7 Streekeigen erfbeplanting

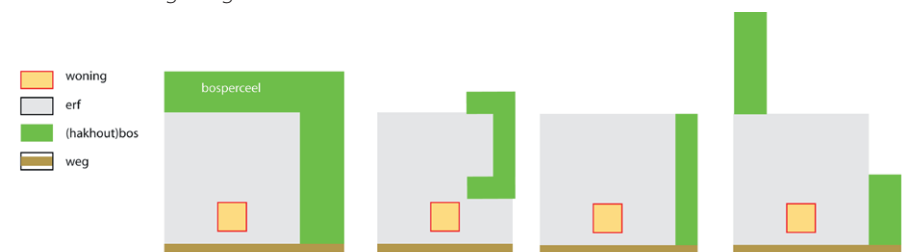
Resultaten

De karakteristieke uitstraling van het Muidens erf wordt naast de erfstructuur voor een groot deel bepaald door de karakteristieke erfbeplanting. Naast de cultuurhistorische- en landschappelijke waarde van deze beplanting heeft deze ook een grote natuurwaarde voor zangvogels, kleine zoogdieren en insecten.

Op de erven in Muiden zijn een aantal groene elementen karakteristiek. De bomenrijen dicht om de boerderij langs zuid- en westzijde en langs de randen van het erf. De karakteristieke bomenrij loopt voor de boerderij langs en op de zijerfgrenzen. Streekeigen soorten voor de erfranden zijn: wilg, es, berk, fruitboomsoorten en els. Afgeraden wordt om populieren te gebruiken vanwege hun grootte en korte levensduur.

Karakteristieke erfbeplanting voor de erven in Muiden zijn ook de geriefhoutbosjes (33%). Deze liggen langs de zij-erfrand, langs (een deel van) de achtererfrand, of op een andere plek op of bij het erf. Soorten die hiervoor gebruikt werden zijn wilg, els en es. Ook werd meidoorn toegepast.

Tot slot treffen we op het Muidens erf hoogstamfruitbomen aan (38%). Hier is geen vaste plek voor op het erf. Vaak vinden we ze naast of voor de woning; maar ze worden ook achter de woning aangetroffen.

Figuur 10. Principeschetsen van plekken op het erf waar bosjes of singels kunnen voorkomen.

Tegenwoordig zijn de erven niet meer omgeven door bomenrijen. Vaak treffen we een bomenrij langs één erfbrand. Hiervoor worden veel knotwilgen toegepast. Soms wordt langs de voorerfrand een hoge heg geplaatst, of dichte beplanting bestaande uit bomen en struiken. De boerderij is dan vanaf de weg nauwelijks meer zichtbaar. Belangrijk is dat er vrij zicht op de voorgevel van de boerderij blijft. Vroeger stonden bomen dicht rond de boerderij. Tussen de stammen door was er zicht op de gevel. De bomen dicht langs de boerderij vinden we nu vooral als leilinden langs de voorgevel terug.

We zien nog altijd fruitboomgaardjes, met name op de erven langs de Noordpolderweg. De hakhoutbosjes zijn daarentegen waarschijnlijk allemaal verdwenen.

Beleidsaanbevelingen

Wij adviseren om als voorwaarde te stellen dat de karakteristieke erfbeplanting van het Muidens-erf wordt gebruikt. Een trend is namelijk dat steeds meer uitheemse, gebiedsvreemde beplanting wordt aangeplant. Burgers die in een boerderij zijn komen wonen, beplanten hun erf met de verkrijgbare (vaak uitheemse) boom- en struikensoorten uit het tuincentrum, zonder dat zij zich hebben verdiept in de historie van het gebied. Mogelijk kan in het beleid van gemeente Muiden als voorwaarde worden gesteld dat streekeigen beplanting wordt gebruikt. Daarnaast kan bij ruimtelijke veranderingen op het erf waarvoor vergunning of wijzigingsverzoek wordt ingediend een erfbeplantingsplan als voorwaarde worden gesteld.

Het inpassen van nieuwe ontwikkelingen op het erf waarbij de kernwaarden van het erf behouden en versterkt worden, is maatwerk. Bij nieuwe ontwikkelingen op het erf kan het zeer waardevol zijn dat een adviseur in het beginstadium van de planvorming langs gaat en de eigenaar adviseert over zijn plannen (dus voordat de aanvraag voor een omgevingsvergunning is ingediend).

In de Provincie Overijssel zijn de ervenconsulenten zeer succesvol gebleken. Landschap Noord-Holland zet samen met WZNH het ervenconsulentschap in Noord-Holland op. Initiatiefnemers worden in een vroege fase bij hun planvorming geadviseerd over landschappelijke kwaliteit en er worden binnen de kaders van het gemeentelijk beleid uitgangspunten gegeven voor een goede landschappelijke inpassing van de nieuwe ontwikkelingen op het erf.

Conclusie en ruimtelijk kwaliteitskader

Het is van belang te **behouden** in de gemeente Muiden:

- De karakteristieke streekeigen erfbeplanting van het Muidens erf: Bomenrijen op de erfbranden, leibomen dicht langs de woning en

Afbeelding 26. Een perceel met bomen langs de Naardertrekvaart. Hier lag ook op de kaart van 1849 al een bosje. Foto: N. Schuurman

Afbeelding 27. Erf langs de Naardertrekvaart met linden dicht langs de voorgevel. Foto: N. Schuurman

hakhoutbos of hakhout op de door sloten omringde erfdelen.

Van belang te **versterken of terug te brengen** in de gemeente Muiden:

- de karakteristieke streekeigen beplanting van het Muidens erf. De gemeente kan dit stimuleren, voornamelijk bij inpassing van nieuwe ontwikkelingen op het erf.
Dit kan de gemeente doen door bijvoorbeeld:
 - het gebruik van inheemse, streekeigen beplanting als richtlijn stellen, bijvoorbeeld bij de toetsing van het erfinrichtingsplan.
 - De aanvrager te vragen een erfbeplantingsplan (onderdeel van erfinrichtingsplan) bij te voegen bij de omgevingsvergunningaanvraag. In een erfinrichtingsplan staat omschreven op welke manier de nieuwe ontwikkeling op het erf landschappelijk wordt ingepast en hoe de kernwaarden van het erf worden behouden of versterkt.
 - Privaatrechtelijk vast te leggen dat voor de inpassing van een nieuw gebouw beplanting wordt aangebracht om de afspraken voor inpassing juridisch te borgen.
 - Duurzaam onderhoud van karakteristieke erfbeplanting (boomgaarden, bomenrijen en hagen) door opzet van een (gemeentelijk / regionaal) landschapsfonds waaruit dit gefinancierd kan worden.

3 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

De erven in de Noordpolder van de gemeente Muiden hebben dusdanige eigenschappen dat er gesproken kan worden van een eigen erftype in de gemeente Muiden. Het erf in de gemeente Muiden heeft een kenmerkende structuur en uitstraling die wordt bepaald door zeven kernwaarden. Al deze kernwaarden samen geven het beeld van het typische erf in de gemeente Muiden.

De kernwaarden van het erf in de gemeente Muiden zijn:

1. De erfvorm en afmeting: Dit is gerelateerd aan de verkaveling en is rechthoekig en ligt met de korte kant aan de weg.

2. Erfbegrenzing met sloten en sloten op het erf: Het erf wordt rondom begrensd door sloten. Dit zijn de verkavelingssloten en een achtererfgrenssloot. De sloten op het erf begrenzen erfdelen met een eigen functie.
3. Plaatsing woning en bijgebouwen op het erf: de gebouwen liggen evenwijdig aan de verkaveling. De bijgebouwen staan achter, schuin achter en naast de woning en in ieder geval ruim achter de voorgevellijn. De hoofdgebouwen liggen ongeveer op gelijke afstand van de weg.
4. Representatief voorerf en traditionele indeling: Het voorerf is op de woning na vrij van andere bebouwing tot minimaal 3 m achter de voorgevellijn.
5. Doorzicht van de weg over het erf/erfpad naar het achterland: onduidelijk is of er vroeger ook op de erven met een bosje op de achtererfgrens een doorzicht over het erfpad was.
6. De erfanden met beplanting: Dit zijn bomenrijen of hakhoutbosjes langs drie of vier zijden, waarbij de voorzijde vaak open blijft.
7. Streekeigen erfbeplanting: bomenrijen, (hakhout)bosjes, leibomen en fruitbomen.

Met verschillende aanbevelingen wordt de gemeente Muiden geadviseerd de kernwaarden van de erven in de gemeente Muiden te behouden, versterken en terug te brengen.

Aanbevelingen

- Voor het behouden van de kernwaarden kan de gemeente Muiden:
 - De kernwaarden die nog aanwezig zijn op erven beschermen binnen het beleid van de gemeente
- Voor het versterken of terugbrengen van de kernwaarden kan de gemeente Muiden:
 - Bewoners stimuleren de kernwaarden te herstellen of terug te brengen.
 - Opzet van een stimuleringsregeling voor herstel of terugbrengen van sloten en beplanting. De uitvoering van deze regeling kan gecombineerd worden met de uitvoering van de bijdrageregeling Landschapselementen die Landschap Noord-Holland uitvoert.
 - Voor bestaande plannen voor schaalvergroting van erven inpassingsadviezen laten uitwerken.
 - Bij nieuwe bouwaanvragen de initiatiefnemer in een vroeg stadium van planning door de ervenconsulent laten begeleiden

4. Definities en begrippen

Bouwperceel: Een aaneengesloten stuk grond, waarop ingevolge de regels een zelfstandige, bij elkaar behorende bebouwing is toegelaten.

Bouwvlak: Een geometrisch bepaald vlak, waarmee gronden zijn aangeduid, waar ingevolge de regels bepaalde gebouwen en bouwwerken geen gebouwen zijnde zijn toegelaten

Erf: Een stuk grond behorende bij en gelegen om een woning en de bijgebouwen met de erfbeplanting.

Erfbeplanting: Typerende boom- en struikbeplanting die op erven van oudsher wordt gebruikt. Landschapselementen vormen een onderdeel van de erfbeplanting. Karakteristieke erfbeplanting bestaat overwegend uit inheemse soorten die afhankelijk is van het landschapstype.

Erfgrenssloten: Sloten om het erf, die de begrenzing van het erf aangeven/bepalen.

Kernwaarde: Een fysiek onderdeel van een erf dat beeldbepalend is voor de uitstraling van het erf in die regio.

Perceel: een stuk grond, onderdeel uitmakend van de verkavelingsstructuur.

Slotenpatroon: het patroon van de sloten die de verkavelings-structuur bepaalt. Aan de hand van het slotenpatroon is af te lezen hoe het gebied in ontwikkeling is gebracht. Slotenpatronen vormen dan ook een van de belangrijkste dragers van het Nederlandse landschap, zeker in het westen en noorden van ons land.

Verkavelingsstructuur: De aanwezige waardevolle landschapsstructuur die is ontstaan uit de historische ontginning door de mens, zichtbaar in de ligging van onder andere waterlopen en wegen.

Voorerf: Voorste deel van het erf waarop de woning begrensd door de zijsloten tot en de achtergevelgrens van de woning.

Literatuur

Bos, I.J. (2010). Distal delta-plain successions. Architecture and lithofacies of lake fills and organics in the Holocene Rhine-Meuse delta, The Netherlands. PhD-thesis Utrecht University. 208 p.

Jansen, L, en S.C. van Diest (1953). Beknopte geschiedenis van Muiden. 154 p.

Maas, J.H. en A. Maas (1950). Geschiedenis van Naarden. Uitgeverij Reijnders. 172 p.

Nota Cultuurhistorie en Landschap, gemeente Muiden, december 2012

Strouken, I. (2001) Het boerenerf als spiegel van het boerenleven. In: Het boerenerf als brandpunt van natuur, landschap en cultuurhistorie (Red. Leopold, R.), Utrecht, pg 9-16

Bijlagen

1. Algemene methode ervenstudies
2. Historische kaart met onderzochte erven
3. Tabellen met opgenomen kenmerken erven
4. Historische foto's
5. Streekeigen beplanting

1. Algemene methode ervenstudies

Inleiding

In dit document beschrijven we de methode die Landschap Noord-Holland heeft ontwikkeld voor het verrichten van een ervenstudie. Het doel van een ervenstudie is het vaststellen en beschrijven van kernwaarden van historische erven in een regio. Een kernwaarde is een fysiek onderdeel van een erf die beeldbepalend is voor de uitstraling van het erf in die regio. Voorbeeld hiervan is de vorm van het erf, de begrenzing door sloten, of een boomgaard aan de voorzijde van het erf, of een doorzicht vanaf de weg over het erf richting het land dat erachter ligt.

Algemene benadering

Kernwaarden van erven stellen we vast aan de hand van kenmerken die erven tot ca. 1940 hebben gehad. Algemene aanname daarbij is dat indeling, structuur van erven voor 1940 sterk streekgebonden was. Vanaf 1940 verdwijnt de regionale verscheidenheid in rap tempo, o.a. door de mechanisatie van de landbouw. (Strouken, 2001). Het boeren-erf als spiegel. Hoe verder je na 1940 in de jaartelling komt krijgen erven een steeds uniformer karakter. Agrarische activiteiten waren in steeds mindere mate gebonden aan landschappelijke condities waardoor schaalvergroting op vrijwel elke locatie een reële optie werd en met standaardconstructies werd uitgevoerd.

De methode voor ervenstudies bestaat uit drie fases. Allereerst worden er voorbereidingen getroffen, zoals het bepalen van het studiegebied en het verzamelen van kaartmateriaal. Daarna worden de data verzameld: de kenmerken van erven worden systematisch opgenomen, er wordt gekeken of elementen (zoals sloten of beplanting) voorkomen op het erf. Ten slotte worden de gegevens geanalyseerd: uit de 67 opgenomen kenmerken worden de meest voorkomende geselecteerd; de zogenaamde kernwaarden.

1. Voorbereiding

studiegebied

LNH en de gemeente bepalen samen het studiegebied.

Landschapstype

Als binnen het studiegebied verschillende landschapstypen voorkomen wordt een onderverdeling gemaakt naar landschapstype. Kernwaarden van erven hangen nauw samen met het historische type agrarisch bedrijf. Zo stelde een landbouwbedrijf andere eisen aan het erf dan een veehouderij. Het type agrarisch bedrijf dat voorkwam, hangt vervolgens nauw samen met het landschapstype. Op droge grond, bijvoorbeeld in op

strandwallen, was tuinbouw goed mogelijk. Daar kwamen dan ook dan ook tuinderserven voor. We gaan uit van de landschapstypen die door de Provincie Noord-Holland zijn vastgesteld in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (2010).

Historisch materiaal

Historische kaart

We maken gebruik van de historische kaarten van 1900 of 1850 of ouder kaartmateriaal, indien voorhanden. Voor de ervenstudie van Muiden is gebruik gemaakt van de topografische militaire kaarten uit 1849 (veldminuut) en 1912 (Bonneblad).

Historische foto's

Indien voorhanden maken we gebruik van foto's van voor 1940. Een enkele keer aangevuld met fotomateriaal van na 1940 waarop enkele beplantingselementen zijn waar te nemen die ook op de foto's van voor 1940 zijn waar te nemen.

Samenhang kaarten en foto's

Waar mogelijk gebruiken we historische foto's voor het verifiëren, dan wel aanvullen van de gegevens die op basis van de gebruikte historische kaarten verkregen zijn. Kenmerken worden vastgesteld door middel van de kaarten. Wanneer dat niet of onvoldoende mogelijk is, wordt gebruik gemaakt van foto's en evt. mondelinge mededelingen van bewoners.

2. Dataverzameling

Vastlegging positie historische erven

In Autocad leggen we de positie van de erven vast met een historische kaart van 1912 als ondergrond. Elk erf krijgt een uniek nummer dat gekoppeld is aan de gegevens die opgenomen worden van dat erf (zie volgende paragraaf).

Opname van kenmerken historische erven

We nemen 67 landschappelijke kenmerken van een erf op. (zie tabellen). De gegevens worden per erf gedocumenteerd.

Veldbezoek

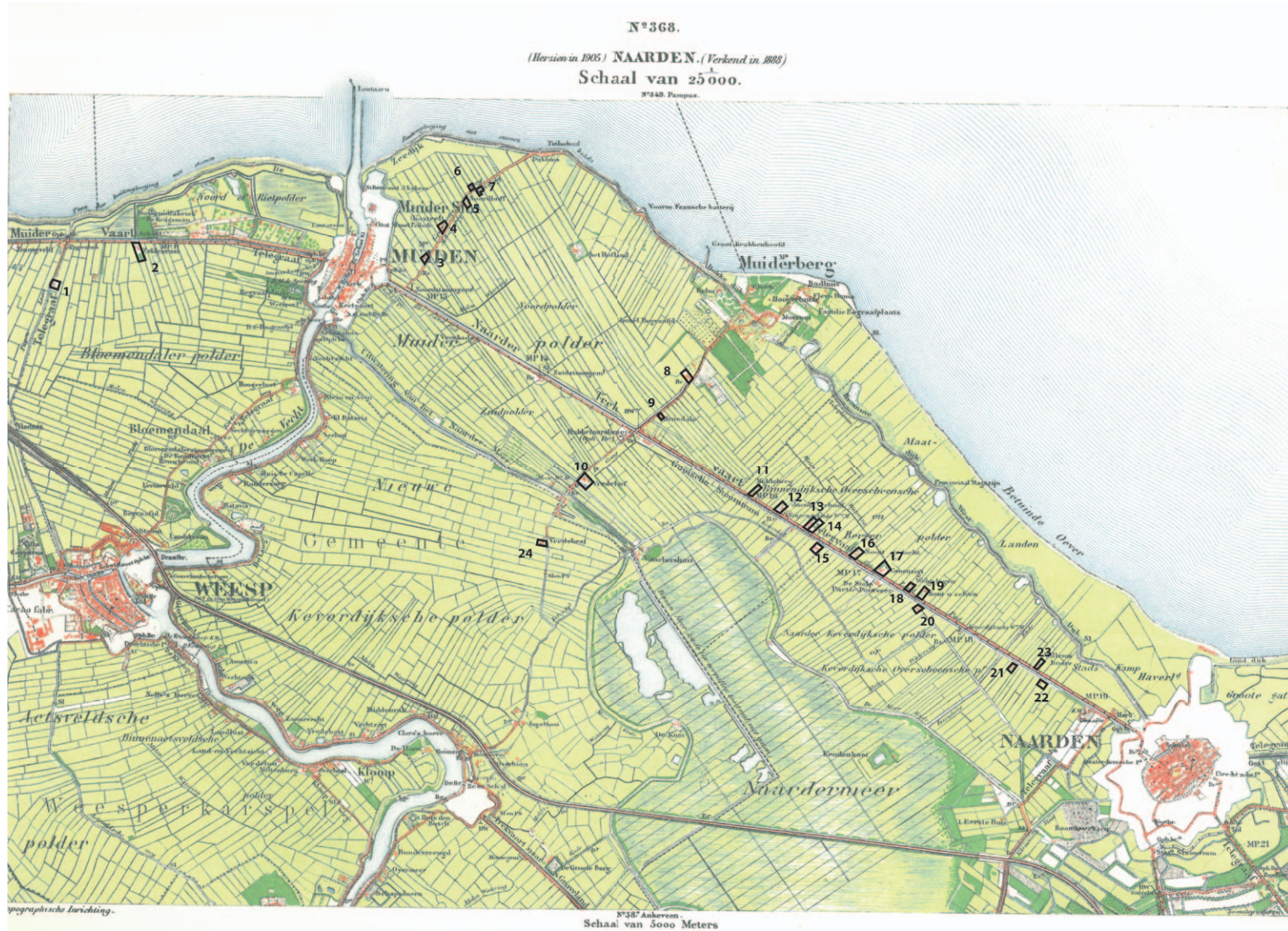
We willen de huidige situatie vergelijken met de historische situatie. Daartoe brengen we een veldbezoek aan het studiegebied. Op basis van het aldaar verzamelde fotomateriaal maken we een inschattingen van de veranderingen op erven tussen begin 20e eeuw en

nu. Daarnaast wordt het veldbezoek gebruikt om te bepalen welke (inheemse) soorten in de authentieke elementen (vastgesteld op de kaart) staan die nu nog op erven voorkomen. Inheemse soorten groeien van oudsher in Nederland en zijn vaak gekoppeld aan het landschapstype (grondsoort).

Bepalen van de kernwaarden

De kenmerken die het meest voorkomen, wat bepaald wordt uit percentages, worden benoemd als kernwaarden. Over het algemeen geldt dit als een kenmerk meer dan 50% voorkomt. Indien het verschil met het kenmerk dat daarna het hoogste percentage heeft kleiner is dan 15%, dan worden beide kenmerken als kernwaarde aangegeven.

2. Historische kaart 1900 met onderzochte erven

3. Tabellen met opgenomen kenmerken erven

ERVENSTUDIE:
Landschapstype:
Datum:

Muiden
veenpolder
april 2013

Verkavelingspatroon, erfmaten en erfvorm

1c. Oppervlakte			
1c Oppervlakte	Aantal	Percentage	Percentage cumulatief
m2		%	%
0-1000	0	0%	0%
1001-2000	2	8%	8%
2001-3000	1	4%	13%
3001-3999	8	33%	46%
4000-4999	3	13%	58%
5000-5999	5	21%	79%
6000-6999	2	8%	88%
7000-7999	3	13%	100%
8000-8999	0	0%	100%
9000-10000	0	0%	100%
>10000	0	0%	100%
Totaal	24	100%	100%

1 a Afmetingen lengte			
m	aantal	percentage	percentage cumulatief
0-10	0	0	0%
11-20	0	0%	0%
21-30	0	0%	0%
31-40	3	13%	13%
41-50	2	8%	21%
51-60	2	8%	29%
61-70	6	25%	54%
71-80	1	4%	58%
81-90	2	8%	67%
91-100	0	0%	67%
101-150	7	29%	96%
>150	1	4%	100%
Totaal	24	100%	100%

1 b Afmetingen breedte			
m	aantal	percentage	percentage cumulatief
0-10	0	0%	0%
11-20	0	0%	0%
21-30	0	0%	0%
31-40	3	13%	13%
41-50	6	25%	38%
51-60	9	38%	75%
61-70	3	13%	88%
71-80	1	4%	92%
81-90	1	4%	96%
91-100	1	4%	100%
101-150	0	0%	100%
>150	0	0%	100%
Totaal	24	100%	100%

Vorm			
vorm	aantal	percentage	percentage cumulatief
2a vierkant	1	4%	4%
2b langgerekt	17	71%	75%
2c breed	5	21%	96%
2d overig/onregelmatig	1	4%	100%
totaal	24	100%	100%

3a Afstand tot weg			
m	aantal	percentage	percentage cumulatief
0-5	0	0%	0%
6-10	3	13%	13%
11-15	6	25%	38%
15-20	3	13%	50%
>20	12	50%	100%
totaal	24	100%	100%

Relatie met verkaveling			
	aantal	Percentage	Percentage cumulatief
4a Gehele kavel	22	92%	92%
4b deel van de kavel	2	8%	100%
4c over de grens van de kavel heen	0	0%	8%
4d meerdere erven op de kavel	0	0%	0%
Totaal	24	100%	100%

4e relatie met verkavelingspatroon			
	aantal	percentage	percentage cumulatief
ja	24	100%	100%
nee	0	0%	100%
totaal	24	100%	100%

Erfbegrenzing met sloten en sloten op het erf

Plaats sloten		
	aantal	percentage
5a links	24	100%
5b rechts	19	79%
5c achter	24	100%
5d voor	23	96%
geen		0%
totaal	24	100%

Aantal erfgrenzen door water			
Aantal grenzen	aantal	percentage	percentage cumulatief
5e 1	0	0%	0%
5f 2	1	4%	4%
5g 3	4	17%	21%
5h 4	19	79%	100%
totaal	24	100%	100%

sloten op het erf			
	aantal	percentage	percentage cumulatief
5i ja	10	42%	42%
5i nee	14	58%	100%
totaal	24	100%	100%
5j lengtesloot	2	20%	20%
5k breedtesloot	0	0%	20%
5l overig	8	80%	100%
totaal	10	100%	100%

**Plaatsing woning en bijgebouwen op erf /
Representatief voorerf en traditionele erfindeling**

Plaatsing woning en bijgebouwen op erf			
Plaats woning op erf tov weg	aantal	percentage	percentage cumulatief
6a voor	15	63%	63%
6b midden	7	29%	92%
6c achter	2	8%	71%
totaal	24	100%	100%

Plaatsing woning en bijgebouwen op erf			
Plaats woning op erf	aantal	percentage	percentage cumulatief
6d links van centrale as	12	50%	50%
6e midden	7	29%	79%
6f rechts van centrale as	5	21%	71%
totaal	24	100%	100%

Positie bijgebouw			
	aantal	percentage	percentage cumulatief
kort achter	4	17%	17%
ver achter	0	0%	17%
naast	4	17%	33%
schuin achter	11	46%	63%
niet te achterhalen	5	21%	100%
totaal	24	100%	100%

Oriëntering lengte-as hoofgebouw			
	aantal	percentage	percentage cumulatief
7a kavelgrens	23	96%	96%
7b weg	1	4%	100%
totaal	24	100%	100%

Doorzicht over het erfpad

Doorzicht over het erfpad			
Doorzicht	aantal	percentage	percentage cumulatief
9b over erf	12	50%	50%
geen doorzicht door bosje	4	17%	17%
geen doorzicht overig	8	33%	100%
totaal	24	100%	100%

Beplanting op de erfranden

Aantal erfgrenzen met beplanting			
Aantal grenzen	aantal	percentage	percentage cumulatief
10e 1	4	17%	17%
10f 2	2	8%	25%
10g 3	5	21%	46%
10 h 4	8	33%	79%
overig/geen	5	21%	83%
totaal	24	100%	100%

Beplanting op de erfranden		
Plaats beplanting	aantal	percentage
10a links	13	54%
10b rechts	13	54%
10c voor	11	46%
10d achter	15	63%

Bomenrijen		
Plaats bomenrij	aantal	percentage
11a links	10	42%
11b rechts	12	50%
11c voor	10	42%
11d achter	13	54%

Aantal erfgrenzen met bomenrijen			
Aantal grenzen	aantal	percentage	percentage cumulatief
10e 1	2	8%	8%
10f 2	2	8%	17%
10g 3	4	17%	33%
10 h 4	7	29%	63%
overig/geen	9	38%	100%
totaal	24	100%	100%

Streekeigen erfbeplanting

Erfbeplanting			
Aard erfbeplanting	aantal	percentage	percentage cumulatief
12a boomgaard	9	38%	38%
geen boomgaard	15	63%	100%
totaal	24	100%	100%
12c (hakhout)bosje	8	33%	33%
geen bosje	16	67%	100%
totaal	24	100%	100%

4. Historische foto's

Boerderij Ettekove Muiderberg. www.inoudeansichten.nl

Noordpolderweg 2, ca. 1920 Foto: mw. Duin

Boerderij Streefkerk 1945. Historisch archief Muiden

Boerderij Streefkerk 1945. Historisch archief Muiden

Googweg 11, ca. 1940 Fam. de Jong

Noordpolderweg 2, 1945. Historisch archief Muiden

Slohoeve 1945. Historisch archief Muiden

Slohoeve 1945. Historisch archief Muiden

Slohoeve 1945. Historisch archief Muiden

Trekvaart bij Muiden. Nationaal Archief

Slothoeve 1945. Historisch archief Muiden

5. Streekeigen beplanting

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Maat bomen	Solitaire boom	laan-boom/ bomenrij	haag (gescho- ren)	haag (wild)	Singel	Leiboom	knot- boom	Hakhout	alleen (als sierbeplan- ting) op erf
Bomen											
Eik, zomer	Quercus robur	1	*	*						*	
Es, gewone	Fraxinus excelsior	1	*	*			*		*	*	
lep, fladder	Ulmus laevis	1	*	*						*	
lep, gladde	Ulmus minor	1	*	*						*	
lep, hollandse	Ulmus hybride	1	*	*						*	
lep, ruwe	Ulmus glabra	1	*	*						*	
Wilg, schiet	Salix alba	1		*			*		*	*	
Berk, zachte	Betula pubescens	2	*	*			*			o	
Els, zwarte	Alnus glutinosa	2		*	*	*	*		*	*	
Veldesdoorn	Acer campestre	2			*	*	*			*	
Hoogstamfruitbomen	Pit- en steenvruchten	3						*			*
Krent	Amelanchier lamarckii	3				*	*			*	
Lijsterbes	Sorbus aucuparia	3		rij			*			*	
Meidoorn, eenstijlige *	Crataegus monogyna	3			*	*	*			*	
Sporkehout/ vuilboom	Rhamnus frangula	3					*			*	
Wilg, geoorde	Salix aurita	3					*			*	
Wilg, grauwe	Salix cinerea	3					*			*	
Wilg, kraak	Salix fragilis	3					*			*	

Bomen van de eerste grootte: >15m

Bomen van de 2e grootte: 10-15m

Bomen van de 3e grootte: <10m

o = overstaander

s = struikbegroeiing

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	haag (geschoren)	haag (wild)	Singel	Hakhout
Struiken					
Bes, aal	Ribes rubrum		*	*	s
Bes, kruis	Ribes uva-crispi		*	*	s
Bes, zwarte	Ribes nigrum		*	*	*
Framboos	Rubus idaeus		*	*	s
Gelderse roos	Viburnum opulus		*	*	
Kamperfoelie, wilde	Lonicera periclymenum			*	*
Liguster, wilde	Ligustrum vulgare	*	*	*	*
Vlier	Sambucus nigra			*	*
Vogelkers	Prunus padus			*	*
Wilg, kruip	Salix repens			*	*
Wilg, laurier	Salix pentandra			*	*

o = overstaander

s = struikbegroeiing